

Dé uitdaging
voor uw kind!
Snel naar pag. 46

Vanaf deze Rekels gaan we het ieder kwartaal hebben over de capaciteiten van kinderen. In dit artikel gaat het over lezen en in het januari-nummer gaan we het hebben over de artistieke prestaties van kinderen. De tekenopdracht (zie pagina 46) is hiervoor de aftrap. Als het gaat om schoolprestaties en schooltoetsen dan is het opvallend hoe weinig je als ouder eigenlijk weet wat je kinderen precies voor hun melkkiezen krijgen. Na een hele dag in de schoolbanken hebben de meeste kinderen ook weinig zin je na aftoef uitgebreid verslag te doen. Vandaar tekst en uitleg over de AVI leesniveaus.

Het vrolijk leeren

Die ongeleide projectielen die thuis banaan in hun haar smeren, klunen op het parket en hutten bouwen met je damasten tafellinnen blijken op school in staat te zijn zich geconcentreerd op het lezen te storten. Dat is natuurlijk niet eerlijk, maar ook wel heel fijn. Want het is een echte mijlpaal, leren lezen. De wereld van je kind wordt enorm vergroot. (Fijn ook dat je ze binnenkort om een boodschap kunt sturen.) Hulde aan de juf dus!

Aap-noot-mies

Lang geleden waren er in Nederland zogenaamde 'haneboekjes'. Dat waren kinderboekjes, bedoeld om te leren lezen. Het alfabet stond er in, in verschillende soorten letters en – uiteraard – gebeden. Op de omslag stond een haan. Die stond daar niet voor niets: hij spoorde de kinderen aan om vroeg op te staan en naar school te gaan. Het was nog niet zo dat deze boekjes kinderen moesten aanspreken of aantrekkelijk voor ze waren. Dat kwam pas met Hieronymus van Alphen (1746-1803), die wel wordt gezien als de eerste Nederlandse schrijver die echt voor kinderen schreef en zich in hun belevingswereld verplaatste. Het stichtelijke 'Jantje zag eens pruimen hangen, o, als eieren zo groot!' is van zijn hand. Nu vinden wij zijn gedichten zoetsappig en godvruchtig, maar voor zijn tijd had hij een heel moderne visie op het kind. Zo vond hij onder andere dat ze spelend moesten leren, getuige zijn gedicht Het vrolijk leeren:

*Mijn spelen is leeren, mijn leeren is spelen,
En waarom zou mij dan het leeren verveelen?
Het lezen en schrijven verschaft mij vermaak.
Mijn hoopel, mijn priktol verruil ik voor boeken:
Ik wil in mijn prenten mijn tijdverdrif zoeken,
't Is, 't zijn deugden, naar welke ik haak.*

Tekst: Renée Salome

Rond 1900 werd het 'leesplankje van Hoogeveen' in de klas gebruikt, oftewel 'het aap-noot-mies'. Op een houten plankje stonden zeventien afbeeldingen met het bijbehorende woord eronder. De leerlingen kregen losse letters, waarmee ze die woorden konden maken, en ook waren leesboekjes onderdeel van deze methode. Generaties Nederlanders hebben op deze manier leren lezen.

Inmiddels is het aap-noot-mies veranderd in maan-roos-vis en hebben we naast juffen en meesters schrijvers, pedagogen, neerlandici, taalwetenschappers en andere professionals die onze kinderen leren lezen. En dat is een goed geoliede machine! Treed binnen in de wonderlijke wereld van AVI, CLIB en CILT, en word nooit meer meewarig aangekeken door je eigen kinderen als je verdwaasd voor de kinderboeken staat in boekhandel of bibliotheek. Vanaf nu weet je precies hoeveel lettergrepen de woorden in je Sinterklaasgedichten mogen hebben. Voor de inhoud ben je uiteraard nog steeds zelf verantwoordelijk.

AVI

Metten is weten, en dat geldt zeker ook voor de leesvaardigheid van kinderen. Handig, want dan kun je de keuze voor de leesboeken daarop aanpassen. Bovendien kun je de vooruitgang, of, als daar geen sprake van is, juist de stagnatie van de leesvaardigheid in kaart brengen. Dat was dan ook precies de reden dat in 1974 een instrumentarium werd uitgebracht waarmee je de technische leesvaardigheid van kinderen kon meten. Let wel: de technische leesvaardigheid. Het begrijpend lezen is een heel ander verhaal, waar we later nog op terugkomen.

De meetmethode werd AVI genoemd, dat staat voor Analyse van Individualiseringsvormen, en bestond uit een verzameling toetskaarten, waarop teksten waren afgedrukt van een verschillende moeilijkheidsgraad. Leerlingen moesten die teksten hardop lezen. Te beginnen bij de makkelijkste uiteraard, en de moeilijkste die foutloos gelezen werd bepaalde het AVI-niveau. Ook de leesboeken werden 'getoetst'. Door middel van een heuse formule werd het AVI-niveau uitgerekend. Woordlengte, zinslengte en het aantal lettergrepen per woord leverden de data. Het AVI-niveau werd op het boek gedrukt, en voilà: kind en boek vormden een matching pair.

Twintig jaar na de invoering van het AVI-systeem werden de toetskaarten vernieuwd. De teksten op de kaarten moesten worden gemoderniseerd, en ook werd de normering aangepast. Dat wil zeggen dat er een nieuwe grote groep basisschoolleerlingen werd onderzocht om als basis te dienen voor het vaststellen van de AVI-niveaus. >

De kunsten van de kinderen moeten immers wel kunnen worden vergeleken met een overeenkomstige groep. Tien jaar na deze vernieuwing werd besloten dat het wederom tijd was de boel te moderniseren. De KPC Groep, 'uitvinder' van het AVI-systeem, riep de hulp in van Cito, het landelijk Instituut voor Toetsontwikkeling.

Leestechiek en Leestempo

Vanaf 2008 is het geheel vernieuwde AVI-systeem ingevoerd. Er zijn nu toetsen: Technisch lezen in twee soorten: Leestechiek (voor groep 3) en Leestempo (voor groep 4 en hoger). Deze kunnen alle leerlingen worden afgenomen, en worden beschouwd als 'stap 1'. Deze eerste stap wordt klassikaal afgenomen. Dat levert dus al een enorme tijdsbesparing op in vergelijking met het oude systeem, waarin leerlingen individueel werden getoetst. De leerlingen die laag op deze toetsen scoren en de leerlingen die (lijken te) stagneren in hun leesontwikkeling worden vervolgens afzonderlijk geanalyseerd. Hun kunnen de (nieuwe) AVI-toetskaarten worden voorgelegd en de Drie Minuten Toets (DMT). De laatste bestaat uit 3 verschillende leeskaarten met losse woordjes. Elke kaart moet 1 minuut hardop gelezen worden door de leerling. De leerkracht noteert daarbij de fouten. De kaarten worden meermalen in het jaar afgenomen. Als leerlingen hier slecht op (blijven) scoren kunnen er weer andere toetsen worden ingezet (de Grafemtoets en de Toets voor Auditieve Synthese). Deze test wordt dus in eerste instantie afgenomen om het leesniveau te meten, maar dient ook om eventuele leesproblemen te ontdekken.

Het is uiteraard aan de schoolleiding om te bepalen of de tests klassikaal dan wel individueel worden ingezet, en of stap 1 wordt overgeslagen. In ieder geval kan het AVI-niveau tijdens beide stappen bepaald worden, dus zowel via de klassikale toetsen Leestechiek en Leestempo, als via de AVI-toetskaarten.

De nieuwe AVI-niveaus

Twaalf nieuwe AVI-niveaus vervangen de oude negen. Ze zijn niet één-op-één met elkaar te vergelijken, omdat de niveaus op een andere manier tot stand komen. Er is na veel vraag van scholen, bibliotheken en uitgevers een conversietabel door Cito gemaakt. De nieuwe AVI-niveaus zijn gekoppeld aan de leerjaren. Die jaren zijn weer in tweeën gehakt: M staat voor medio, en E staat voor eind. Het technisch leesniveau dat kinderen gemiddeld halverwege groep 4 bereiken wordt dus zo weergegeven: AVI-M4. AVI-E5 is zodoende het technisch leesniveau van de gemiddelde leerling aan het einde van groep 5. Een kind kan de was doen (was dat maar zo...). Er zijn twee afwijkingen op deze regel: AVI-Start en AVI-Plus. De eerste gaat vooraf aan AVI-M3 en is dus voor de beginnende lezers, de laatste volgt op AVI-E7 en geeft aan dat het leesniveau van deze lezer boven dat van de gemiddelde eind zevendegroeper ligt.

De man is boos

De man is boos.

De man slaat.

Hij slaat haar dood.

De AVI-niveaus brengen de technische leesvaardigheid van basisschoolleerlingen in kaart, en maken een koppeling mogelijk tussen boek en leerling. Maar of de leerling ook echt begrijpt wat er staat is dan nog maar de vraag. Bovenstaande tekst zal ieder kind met AVI-M4 kunnen lezen, maar is niet erg geschikt voor een kind van zeven. Het is dus zaak om niet alleen het technische niveau maar zeker ook het begrijpend lezen te kunnen meten. Het CLIB (Cito LeesIndex voor het Basisonderwijs)-niveau is de moeilijkheidsgraad voor begrijpend lezen. De aanduiding van het CLIB-niveau is nog simpeler dan dat van het AVI-niveau; het wordt weergegeven met een cijfer dat de jaargroep markeert. CLIB-5? Juist, het begrijpend lezen van een gemiddelde leerling in groep 5.

Zoals CLIB een index is voor de vaardigheid 'begrijpend lezen', is CILT (Cito Index voor de LeesTechniek) de index voor het technisch lezen. De CILT van kinderen wordt vastgesteld met behulp van de toetsen Leestechiek en Leestempo (en wordt uitgedrukt als 'AVI-niveau'), de CILT en de CLIB van boeken wordt door Cito berekend met een leesbaarheidsformule. Hiervoor bestaat een speciaal computerprogramma. Uitgevers sturen hun boekteksten in een Wordbestand naar Cito om het AVI-niveau te laten bepalen. Zij mogen vervolgens het uitgerekende AVI-niveau op hun boekcover zetten, en krijgen beschikking over het AVI-logo, waarop ook het CLIB-niveau kan worden aangegeven.

Interesse

AVI, CLIB en CILT, het is niet alleen 'iets van de school'. Ook voor jou als ouder is het uitermate handig om te weten welk niveau je kind beheerst. Zo kun je samen boeken uitkiezen, in de bibliotheek of boekhandel, die aansluiten bij het niveau van je kind op dat moment. En vergeet daarbij het allerbelangrijkste niet: de interesses van je kind! Want als je kind het verhaal niet boeiend vindt, zal hij of zij met geen stok aan het lezen te krijgen zijn. En andersom: als kinderen een bepaald onderwerp leuk vinden, hebben ze er vaak geen enkel probleem mee om een boek te lezen van een hoger AVI-niveau dan ze zelf hebben. Laat het AVI-niveau dus nooit doorslaggevend zijn bij je keuze!

Hoe maak je een succes van voorlezen? Allereerst zorg je ervoor dat de omgeving rustig is, en dat jij en je kind tijd en aandacht voor elkaar hebben. Dan is het natuurlijk belangrijk om een boek te (laten) kiezen dat je kind aanspreekt. Het is beslist de moeite waard om Barbie op de balletschool (of ieder ander boek dat je vreselijk tegenstaat) gewoon een beetje achter in de kast weg te moffelen; je moet er immers allebei van kunnen genieten. Je kunt van alles doen om het voorlezen 'interactief' te maken. Gebruik verschillende stemmetjes of geluiden (slissende slangen doen het altijd goed), praat zachter in spannende stukken en zet grote ogen op als je verbazing veinst. Stel vragen. Zoals 'Wat denk je dat er nu gaat gebeuren?', vlak voordat je de bladzijde omslaat. En beantwoord ze. Ook als ze 'stom' zijn. (Zo kan het best gebeuren dat je kind van twee elke keer 'Jet Boeke' zegt terwijl het op de foto van de illustrator wijst als je Dikkie Dik voorleest. Je hebt dan de vraag 'wie is dat?' in een keer beantwoord.)

Slissende slangen

Kinderen leren meestal lezen rond hun zesde jaar. Ze zijn er dan ook het meest ontvankelijk voor. Maar ook in de periode voordat ze naar school gaan en echt leren lezen komen de meeste kinderen al veel in aanraking met boeken. En dat is heel goed voor hun latere leesontwikkeling. De manier waarop thuis met boeken en lezen wordt omgegaan speelt een belangrijke rol in het aanleren en genieten van het lezen. Kinderen van wie de ouders graag lezen zullen het lezen als iets positiefs meekrijgen. (Het is dus pedagogisch verantwoord om je kind op gezette tijden naar z'n kamer te sturen omdat jij je Nicci French uit wil lezen.) Minstens zo leuk is het om je kind voor te lezen. Bovendien blijkt uit onderzoek dat kinderen die veel worden voorgelezen makkelijker leren lezen en schrijven. Voorlezen kan al vanaf de babytijd, en hoewel het logisch lijkt ermee te stoppen als je kind zelf kan lezen is het natuurlijk heel gezellig om er gewoon mee door te gaan. Vooral kinderen die moeite hebben met lezen hebben hier plezier van; lezen blijft dan iets leuks.

Rest nog de vraag: welk boek voor te lezen? De Grote Ezelkje Prik Kinderboekenenquête 2009 heeft een top 3 blootgelegd. Het meest populair is Jip en Janneke van Annie M.G. Schmidt. Gevolgd door Over de kleine mol die wil weten wie er op zijn hoofd gepoept heeft van Werner Holzwarth. Goeie ouwe Nijntje van Dick Bruna staat op de derde plaats. Mocht je ze inmiddels al uit je hoofd kunnen opdreunen, dan biedt www.leesplein.nl soulaas. Alles wat je wilt weten over jeugdboeken, lezen en voorlezen is hier te vinden.